

Det var ikke mig, det var min kone!

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

Hvad man ikke ved, har man ikke ondt af. Det er ikke mig, men min kone, der driver forretningen. Jeg sagde bare, at jeg gerne ville købe Mona Lisa billigt. Jeg har aldrig løjet i retten, det var vidnet, der løj.

Vejen til helvede er som bekendt brolagt med dårlige undskyldninger, og én af de undskyldninger, der ofte går igen, er at det ikke var den pågældende selv, der gjorde noget, men en anden. Det kan have været en mellemmand, der handlede på egen hånd, det kan være en fuldmægtig, der gjorde noget, han ikke havde fået besked på og det kan være enhver form for mellemmands- eller stråmandsvirksomhed.

Fælles for denne type af undskyldninger er for det første, at der skydes et mellemlid ind imellem de to personer, der f.eks. indgår en aftale, eller et mellemlid ind og driver en virksomhed, man ikke selv kan drive. For det andet har undskyldningerne indenfor dette område det karakteristikum, at de meget vel kan være sande, og at det for en umiddelbar betragtning ikke umiddelbart kan afgøres om vi har at gøre med fup eller fakta.

Det kendetegner alle grene af juraen, at det afgørende ikke er, hvordan tingene i det ydre tager sig ud, men derimod hvorledes den »indre« realitet er. Var det reelt fatter, der drev virksomheden, og mutter kun var stråmand, ja så er det fatter, der skal opfylde eventuelle krav til at drive virksomheden, ligesom det er ham eventuelle krav skal rettes imod.

Vi har her i det tidlige forår allerede stiftet bekendtskab med tre typer af »mellemmandsproblematik« i sin bredeste betydning.

I januar måned blev Arla dømt for overtrædelse af konkurrenceloven, men grunden til at dommen blev så »mild« som på 5 mio. kr., var at en Arla-medarbejder ifølge dommen havde handlet helt på egen hånd i forhold til Metro. Man kunne således ikke bebrejde ledelsen det skete, men det var givet at medarbejderen havde handlet i Arlas interesse.

I indeværende måned slap virksomheden AKV for at skulle betale en pæn sum penge til en mellemøstlig mellemhandler, idet betalingen ville være betaling for en overtrædelse af FNs Olie for Mad program. Man havde ikke haft kendskab til at mellemmanden betalte penge til Saddam Husseins regime. Også her må det antages, at mellemmanden havde handlet i virksomhedens interesse.

Og i øjeblikket domsforhandles sagen om Carl Bro medarbejderne i Tyskland, hvor der er rejst tiltale for enten mandatsvig eller returkommission. Den ene tiltale – den for mandatsvig – forudsætter, at ledelsen hos Carl Bro intet kendskab havde til betalingerne, og at disse ikke blev foretaget i virksomhedens interesse, hvor den anden del af tiltalen ikke nødvendigvis forudsætter, at ledelsen havde kendskab til betalingerne, men på den anden side heller ikke udelukker dette. Blot vil returkommission som oftest være foretaget i virksomhedens

interesse. Vi ved endnu ikke, hvad retten vil finde frem til i denne sag, men den illustrerer dels mellemmands-problemstillingen, også fordi der her til overflod findes endnu en »mellemand« dels illustrerer den de bevisproblemer, man uvægerligt løber ind i, i sager som disse.

Skulle retten i Carl Bro sagen finde frem til, at pengene er givet til den "mystiske" tysker, som skulle være afgået ved døden i mellemtiden, udelukker dette hverken det ene eller det andet tiltalepunkt. Det afgørende vil være, hvad denne person skulle anvende pengene til og hvilken viden de implicerede hos Carl Bro havde om dette. Dansk ret er således indrettet, at man kan dømmes for det, man tror, den pågældende har begået, uden hensyn til, hvad han faktisk har anvendt pengene til. Mente de tiltalte således, at pengene blev anvendt til at "smøre" kontraktsparterne, vil de tiltalte kunne straffes for forsøg på returkommission, også selvom den pågældende person faktisk stak pengene i egen lomme.

Som det er fremgået kan melleghandler-problemstillingen opstå på mange måder. Fælles for dem er imidlertid, at man som "ordregiver" – det være sig som leder i en virksomhed eller som den, der entrerer med en udenforstående mellemmand eller agent – ikke blot kan lukke øjnene for, hvad den pågældende går og gør, med den virkning, at man så er straffri. Hvis man må have indset, at den pågældende netop ville gå ud og gøre det, der er ulovligt – f.eks. betale bestikkelse eller overtræde konkurrenceloven – vil man kunne straffes. Det er naturligvis vanskeligt at bevise et eventuelt forsæt, idet ordregiveren altid blot vil sige: jamen jeg troede blot, der var tale om almindelig melleghandleravance, eller jamen vi har jo udstedt retningslinjer hvorefter det, den pågældende medarbejder har gjort, ikke er en del af vores politik.

Har det imidlertid været underforstået og måske ligefrem forventet, at den pågældende skulle handle på den givne ulovlige måde, vil ordregiveren kunne straffes – enten direkte eller som medvirkende. Oftest vil en sådan domfældelse kræve forsæt – d.v.s. viden om, hvad den pågældende ville gå ud og gøre – men efter retspraksis, vil der også kunne foreligge forsæt hos den, der holder sig i bevidst uvidenhed, fordi han er bange for, at en nærmere undersøgelse, vil bringe det for en dag, som han allerede har en fornemmelse af.

Vi har f.eks. afgørelser, hvorefter folk er blevet dømt for forsætlig overtrædelse af skattekontrollovens regler om, at man har pligt til at korrigere den fortrykte selvangivelse, som Skat fremsender, hvis angivelsen er forkert. Grundlaget var, at de pågældende havde undladt at åbne selvangivelsen fra Skat. Som én af dem forklarede i retten, så åbnede han meget nødtigt rudekuveter – især dem fra det offentlige.

Undskyldningen: det var ikke mig! Er således langt fra altid nogen gangbar mønt. Spørgsmålet om ordregiverens viden er – som alle andre faktiske omstændigheder – undergivet fri bevisbedømmelse i retten, og her kan retten inddrage alle mulige typer af indicier og forklaringer til belysning af, hvilken viden, der har været til stede hos hvilke personer hvornår i forløbet. At en handling er foretaget i virksomhedens interesse, er ikke et af de argumenter, der automatisk peger på, at så har ledelsesmedlemmer også haft kendskab til handlingen. Meget ofte har såvel medarbejdere, som uafhængige konsulenter eller agenter således også en personlig interesse i, at virksomheden f.eks. får en givent ordre.

At finde ud af, hvad der er op eller ned i disse sager er Ikke altid nogen let opgave – men bestemt heller ikke nogen umulig sådan.